

PERSBERICHT

maandag 8 januari 2018

POL januari 2018 stoomt door naar **+21,9**

Economische verwachtingen Limburgse ondernemers waren nooit hoger

Export noteert op nieuwe recordhoogte in Q4 2017

Tewerkstellingsgroei nam wat gas terug, maar prognose voor Q1 hoger dan ooit

Productiebedrijven temperen verwachtingen ondanks recordnotering

Detailhandel herstelt, bouw en diensten meest optimistisch voor Q1

Kleinere bedrijven versterken optimisme

Toch waren 2006 en 2007 nog iets sterkere jaren dan 2017

Outlook 2018:

2017 was economisch Grand Cru-jaar. Beste score in 9 jaarpeilingen.

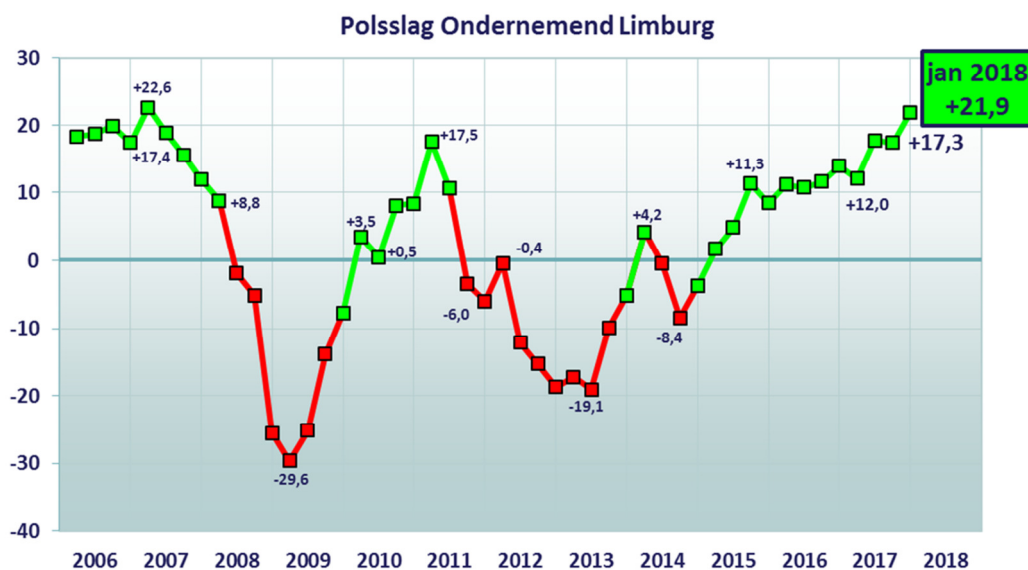
Voor 6 op 10 Limburgse bedrijven wordt 2018 nog beter

Focus op ingevuld krijgen van vacatures neemt verder toe

Rapport voor Vlaamse en federale regering verbetert licht

Grootste stijging in appreciatie voor aanpak belastingdruk en fiscale hervorming

3 op 4 zijn overtuigd van structureel effect van hervorming vennootschapsbelasting

Het vertrouwen van de Limburgse ondernemer blijft verder toenemen. De Polsslag Ondernemend Limburg (POL) van VKW Limburg en UNIZO Limburg stoomt in januari 2018 door naar +21,9, het op een na hoogst gemeten niveau in 12 jaar POL. Enkel in april 2007 werd een nog iets hoger algemeen POL-cijfer genoteerd. De evaluatie van het voorbije vierde kwartaal scoort met +20,3 - enigszins onverwacht - op het niveau van de beste kwartalen in de periode 2006-2007. Maar het zijn vooral de meest positieve vooruitzichten ooit voor het komende kwartaal (+23,3) die de POL hoge toppen doet scheren. De Limburgse economie presteert hiermee al twaalf opeenvolgende kwartalen crescendo op een positief niveau.

Daarnaast vallen er nog meer recordcijfers te noteren. Zo stelt de POL-indicator export in Q4 2017 voor de tweede keer op rij de hoogste notering ooit scherper (+28,4). Voor het komende kwartaal wordt wat exportgas teruggenomen, maar liggen de verwachtingen van de Limburgse ondernemers qua investeringen (+27) en tewerkstellingsgroei (+24) hoger dan ooit. Ook de productiesector wist een recordnotering op te tekenen met +34,3. Nooit eerder evalueerde een sector het voorbije kwartaal dusdanig positief. Hun vooruitzichten voor begin 2018 zetten wel een duidelijke stap terug. Terwijl de detailhandel terug aanknoopt met herstel, zijn het de bouw en dienstenbedrijven die het meest optimistisch zijn voor het komende kwartaal. Grotere bedrijven betwijfelen de hoge scores komend kwartaal te kunnen herhalen, terwijl de kleinere bedrijven net verwachten de wat lagere scores van het afgelopen kwartaal weer omhoog te kunnen krikken. De kleinste bedrijven blijven van alle groottecategorieën het minst optimistisch gestemd, maar kennen desondanks nagenoeg hun hoogste scores in meer dan 10 jaar.

Gemiddeld gezien over heel 2017 rapporteert de POL met +17,2 een vierde forse verbetering op rij. Toch moet het voorbije jaar daarmee nipt de duimen moet leggen voor 2006 (+18,5) en 2007 (+17,3).

Uit de Outlook 2018 bevraging blijkt bovendien dat 6 op 10 van de Limburgse bedrijven ervan overtuigd is dat 2018 nog beter zal worden. In de focus van onze bedrijven voor 2018 kent de invulling van vacatures opnieuw een belangrijke toename. Procesinnovatie en marktaandeel blijven prioritair in de bedrijfsfocus, en krijgen met marketing en welzijn op het werk naast zich 2 nieuwkomers in de top. Het enthousiasme over het Vlaamse en het federale regeringsbeleid gaat er na twee dalingen weer lichtjes op vooruit. Gekeken naar de beoordelingen per beleidsdomein gaat elk domein erop vooruit, maar krijgen enkel het wegwerken van de loonkosthandicap en de inspanningen om de arbeidsmarkt flexibeler te maken een score van meer dan 5 op 10. De aanpak van de belastingdruk en de fiscale hervorming worden wel sterk geapprecieerd, met een stijgende score. 3 op 4 Limburgse bedrijven zijn overtuigd van een structureel effect van de hervorming van de vennootschapsbelasting op het eigen bedrijf en op ons land. Het beleid inzake mobiliteit en bereikbaarheid blijft in de beoordeling door de Limburgse ondernemers voor het derde jaar op rij stilstaan. Er is volgens de Limburgse bedrijven nog veel werk aan de winkel...

Ruben Lemmens, gedelegeerd bestuurder VKW Limburg: *“De POL bevestigt dat het met het Limburgs ondernemersvertrouwen momenteel meer dan snor zit. De economische verwachtingen waren in 12 jaar nooit zo hoog. Export en productie rapporteerden niet eerder dusdanig positieve cijfers. Bovendien kennen we het laagste aantal faillissementen in 8 jaar en is onze werkloosheidsgraad intussen al tot beneden die van Oost-Vlaanderen gezakt. Absoluut weinig reden tot klagen dus. Maar toch. Wie vol van glorie is, dreigt weinig oog te hebben voor de bedreigingen die het verdere succes in de weg staan. Dat mogen we niet laten gebeuren. Hopelijk kan onze Limburgse economie nog even op dit elan doorgaan, maar we weten uiteraard*

ook dat de bomen niet tot in de hemel blijven groeien. Het verleden leert ons bovendien dat Limburg sneller in de brokken deelt wanneer de curve omkeert. Hopelijk heeft het SALK-programma onze economie intussen structureel sterker gemaakt en ons hier beter tegen bestand gemaakt. Maar dat zullen we pas echt weten als het zover is. Het feit echter dat op het vlak van de prioriteit der SALK-prioriteiten – mobiliteit, bereikbaarheid, ontsluiting – nauwelijks tot geen vooruitgang werd geboekt, stemt ons hierover niet meteen gerust. Niet voor niets beoordelen onze ondernemers het regeringsbeleid op dit vlak het meest negatief. Maar ook het ontbreken van een betere aansluiting van onderwijs-arbeidsmarkt (sterke promotie technologieonderwijs), een competitieve energievoorziening, administratieve vereenvoudiging of vlottere vergunningen dreigen ons straks zuur op te breken, maar eindigen onderaan de beleidsbeoordeling. Dringend tijd dus om ook hierrond werk te maken van echte disruptieve structurele hervormingen.”

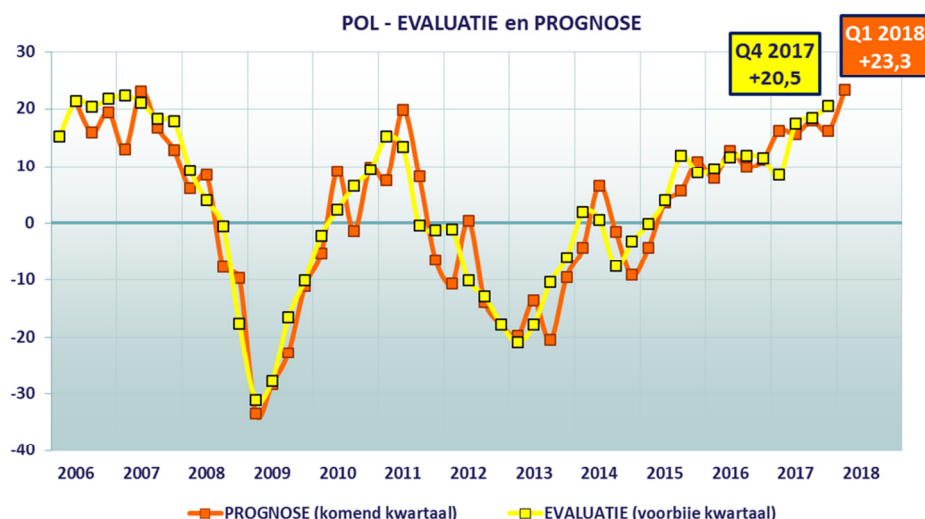
Bart Lodewyckx, gedelegeerd bestuurder UNIZO Limburg: *“2017 was op economisch vlak voor de Limburgse ondernemers een duidelijk Grand Cru jaar. En ook van 2018 wordt een voortreffelijk jaar verwacht als we kijken naar de hoge scores voor het ondernemersvertrouwen in onze provincie. De kleinere ondernemingen zoeken ook aansluiting bij het optimisme van de grotere bedrijven. Onze ondernemers wachten echter niet op een spontane rijping in de kelder, maar investeren ook effectief in de fundamenteën voor de toekomst. Dat bleek al uit ons jaarlijks investeringsrapport en arbeidsmarktrapport, maar wordt ook concreet benoemd in de prioriteiten voor het komende jaar. Het verbeteren van de interne organisatie en het vergroten van marktaandeel blijven de topprioriteiten, maar we zien ook een toegenomen bedrijfsfocus voor 2018 op het bewaren van de financiële gezondheid, productinnovatie en vooral het kunnen invullen van vacatures. Onze Limburgse ondernemingen pakken deze uitdagingen met twee handen aan, en verwachten van onze regeringen een volgehouden en ondersteunend economisch beleid. De regeringsrapporten gaan er lichtjes op vooruit, dankzij de waardering voor de eerste stappen in de verlaging van de belastingdruk, de fiscale hervorming, de aanpak van de loonkosthandicap en de flexibilisering van de arbeidsmarkt. Maar er blijft nog veel werk aan de winkel, aangezien onze regeringen op de meeste domeinen nog geen score van 5 op 10 behalen.*

De POL stoomt door naar +21,9

Voor het twaalfde kwartaal op rij zet de POL een positief cijfer neer, met een sterke stijging van +17,3 in oktober 2017 naar **+21,9 in januari 2018**. In de **voorbije twaalf jaar** dat VKW Limburg en UNIZO Limburg de POL meten, werd **slechts één keer een hoger cijfer** genoteerd. Dat was in april 2007 toen de recordnotering van +22,6 werd gehaald. **Het vertrouwen bij de Limburgse ondernemers en bedrijfsleiders over de economische gang van zaken in hun bedrijf in het voorbije en komende kwartaal zet zich dus verder door.**

Evaluatie vierde kwartaal 2017: op het hoge niveau van 2006-2007

Het **vierde kwartaal van 2017 krijgt** van de Limburgse ondernemers **met +20,5 opnieuw een hogere evaluatie** mee dan het voorgaande kwartaal (+18,5). Het is daarmee het **best gequoteerde kwartaal sinds medio 2007**. In de periode 2006-2007 werden een viertal kwartalen nog hoger geëvalueerd, maar de score van het afgelopen kwartaal zit daar telkens dicht tegenaan. De evaluatiescore van +20,5 is ook een stuk **hoger dan de prognose** van drie maanden geleden (+16,2) en in die zin dus **enigszins onverwacht**.

Het is gebeurd. Voor het sinds erg lang tekent de **indicator winstmarge met +1,1 een positief cijfer op**. Dat betekent dus dat **voor eerst sinds medio 2007 een meerderheid van de bedrijven zijn winstmarge in positieve zin zag evolueren** in het voorbij kwartaal. Daarmee geven alle POL-indicatoren in het vierde kwartaal positieve cijfers aan. Hoewel nog ruim positief, ging de **tewerkstellingsgroei** in het Q4 2017 **enigszins achteruit**: van +22 naar **+17,5**, hetgeen wel beter is dan de prognose van drie maanden geleden (+15,6). De indicatoren **omzet (+35,4)** en **investeringen (+19,9)** gingen hoger en scoorden telkens **ruim beter dan de verwachtingen**. Hetzelfde geldt voor de indicator **export**, waar het cijfer van **+28,4 de recordscore van het vorige kwartaal opnieuw scherper stelt** (Q3 2017 was +28,3).

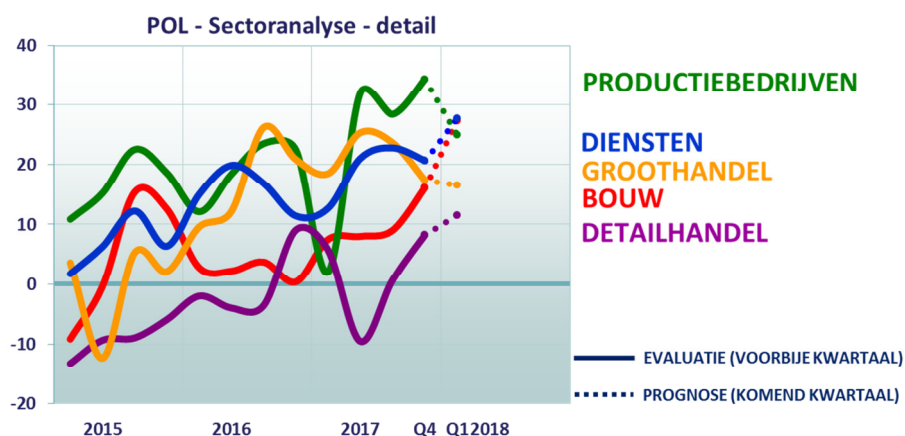
Prognose komend kwartaal was nooit positiever

De **vooruitzichten** voor het eerste kwartaal van 2018 **stijgen naar +23,3** en dat is het **hoogste cijfer dat ooit werd genoteerd** in de POL-geschiedenis. Voor elk van de indicatoren ligt de prognose voor het komende kwartaal ruim hoger dan drie maanden geleden.

In vergelijking met de evaluatie van het vierde kwartaal, **verwachten de Limburgse ondernemers een sterke groei inzake tewerkstelling** (van +17,5 naar **+24**) en **investeringen** (van +19,9 naar **+27**). Ook op deze vlakken werden **nooit eerder** dergelijk hoge prognoses vastgesteld. Ook wordt gehoopt op een verdere positieve wending inzake **winstmarge** (prognose van **+5,9**). Met **+34,9** scoort de prognose voor Q1 2018 op vlak van **omzet** het hoogst, al is dat net lager dan het geboekte resultaat van Q4 2017. Ook inzake **export** worden de verwachtingen toch enigszins getemperd (van +28,2 naar +24,8), maar blijven ze erg positief.

SECTORANALYSE

In alle vijf sectoren werd het positieve POL-cijfer in januari 2018 kracht bijgezet. Nochtans werd het laatste kwartaal van 2017 door de groothandel en de dienstensector minder positief geëvalueerd dan het kwartaal voordien. Daar staat echter tegenover dat de prognose voor Q1 2018 in deze beide sectoren fors hoger gaat. De dienstensector is zelfs het meest positief voor het komende kwartaal. Voor de bouw, de detailhandel en de productiesector was het vierde kwartaal ruim beter dan het derde van 2017. De productiebedrijven wisten met een evaluatie van +34,3 zelfs het record over de sectoren heen van de tabellen te blazen. Opvallend is dat de vooruitzichten voor Q1 bij de productiebedrijven weliswaar hoog blijven, maar toch ook duidelijk teruglopen en dit als enige sector. Dat dit bovendien voor nagenoeg alle deelindicatoren het geval is, is toch enigszins verontrustend.

▪ BOUW: erop en erover?

De bouwbedrijven vertonen met +21,7 de **sterkste stijging van het globale POL-cijfer**, komende van +9,4. De voorbije twee jaar **wat achtergebleven bouwsector vond in het laatste kwartaal van 2017 aansluiting** bij de overige hoog presterende sectoren. Bovendien is de sector **erg positief over het eerste kwartaal van 2018** met een prognose van +27,3, slechts nipt lager dan de dienstensector. De investeringen lagen in Q4 ietwat lager dan een kwartaal eerder, maar voor het overige kleuren **alle indicatoren groen** met forse stijgingen, zowel qua evaluatie als prognose. Als enige tegen de trend in, **versnelde de tewerkstellingsgroei in het afgelopen kwartaal** in de bouw (van +14,8 naar +17,8).

▪ PRODUCTIEBEDRIJVEN: kleine kater na recordfeestje?

Na de lichte terugval in Q3 was Q4 voor de productiesector andermaal een beter kwartaal. Daarmee handhaven de productiebedrijven zich niet alleen als best presterende sector, maar wordt met **evaluatiescore van +34,3** ook een **all time high** neergezet. Het vorige record stond op naam van de groothandel met +33,3 in april 2011. De **tewerkstellingsindicator** liep als enige licht terug, maar zit met +28,8 nog altijd bijna dubbel zo hoog als in de andere sectoren. Voor omzet overschreed het overschot aan stijgers t.o.v. dalers zelfs de 50 procentpunt grens (+54,5), terwijl ook de evolutie van de winstmarge met +13,6 een voor zijn doen hoog positief cijfer meekreeg. Hoewel de **vooruitzichten** bij de productiebedrijven **nog steeds ruim optimistisch** blijven, vormt de sterke **daling** (als enige sector) naar +25 met dit alles **toch een opvallend contrast**. Toch wat verontrustend, te meer de daling zich in vergelijking het voorgaand kwartaal **over alle deelindicatoren** voordoet.

- **DETAILHANDEL knoopt terug aan met herstel**

Na de plotse sterke terugval eerder dit jaar, **knoot de detailhandel**, met een stijging van het globale POL-cijfer van +1 naar +9,9, **terug aan bij het herstel**. De achterstand ten aanzien van de overige sectoren is nog groot, maar de **kleinhandel verwacht** ook in het eerste kwartaal van het nieuwe jaar een **verdere verbetering** (+11,5). Vooral op vlak van **export en investeringen** wordt een sterke sprong vooruit gemaakt. De evolutie van de **winstmarge blijft in deze sector wel zeer problematisch**. In tegenstelling tot de groothandel, die op dit vlak *ook* een negatief cijfer liet opteken voor het voorbije kwartaal, verwacht de kleinhandel hierin geen verbetering voor de eerste maanden van 2018 (-21,8).

- **GROOTHANDEL: als enige 2x lager**

De **groothandel** is de **enige sector** waar **zowel het voorbije kwartaal** (van +23,7 naar +17,4) **als het komende kwartaal** (+16,6) **lager** worden ingeschat. Het minder goede kwartaal **weerspiegelde zich drie maanden geleden al in de voorspellingen** (+7,6). In vergelijking daarmee valt zowel de evaluatie van het voorbije kwartaal, als de vooruitzichten voor het komende, dan ook nog reuze mee. Niettemin vielen, **behalve op vlak van omzet**, waar voor het voorbije kwartaal wel een ruime stijging werd opgetekend, **alle indicatoren fors terug**. Op vlak van evolutie van de winstmarge werd zelfs een ruim negatief cijfer opgetekend (-15,8). Bij de prognoses valt het **slechte cijfer voor export** op (van +13,3 in Q4 naar -6,7 in Q1).

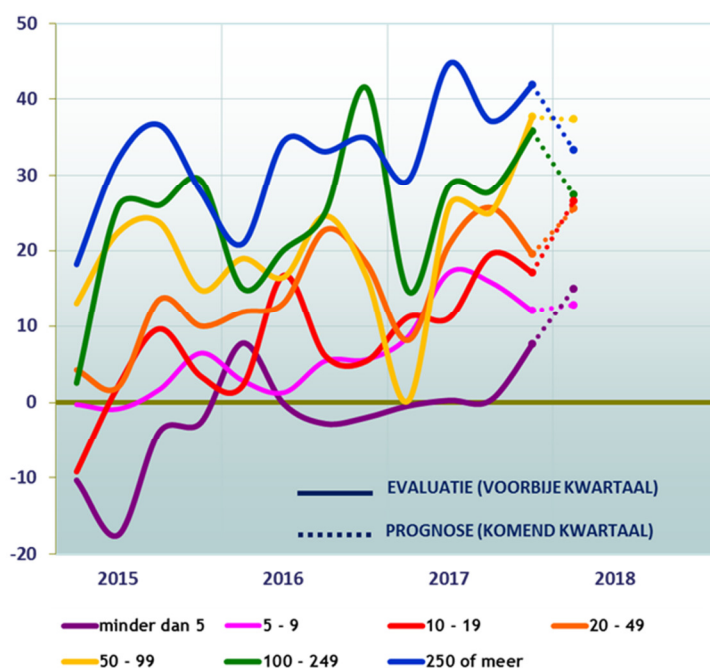
- **DIENSTEN: meest optimistisch**

Door de terugval van de vooruitzichten bij de productiebedrijven, is de **dienstensector momenteel de meest optimistisch gestemde sector** (prognose van +27,6 voor Q1). Nochtans werd het **voorgaande trimester iets minder goed geëvalueerd** dan het derde kwartaal van 2017, iets wat enkel voor de groothandel ook het geval was. Vooral export, tewerkstelling en investeringen scoorden de voorbije drie maanden iets minder dan voorheen. Net als de bouwsector kleuren de **prognoses van de dienstenbedrijven** voor het komende kwartaal evenwel **groen over de hele lijn**, met voor elke deelindicator uitgesproken verbeteringen in de pipeline.

ANALYSE op basis van de BEDRIJFSGROOTTE

Kijken we naar de grootte van de bedrijven, dan kunnen we deze op basis van tendensen globaal opdelen in drie groepen. De grote(re) bedrijven (50 of meer werknemers) kenden een (nog) beter laatste kwartaal, maar temperen hun verwachtingen voor de eerste drie maanden van 2018. De kleine(re) collega's (5 tot 49 werknemers) keren dat beeld om, met positievere vooruitzichten voor het komende kwartaal, daar waar ze het in Q4 2017 moeilijker hadden. Ze verwachten zelfs dat de winstmarges positief zullen evolueren komend kwartaal. Zo ver gaan de kleinste bedrijven niet. Zij blijven globaal het minst positief gestemd, maar rapporteren zowel voor de voorbije drie maanden, als voor het komende kwartaal, wel duidelijke verbeteringen.

POL - Analyse o.b.v. aantal werknemers - detail

▪ 50 OF MEER werknemers: what goes (high) up, must come down?

Bij de drie grootste categorieën zien we dat het **vierde kwartaal van 2017 in belangrijke mate (nog) positiever** is verlopen dan het derde kwartaal van vorig jaar. Maar ook dat deze grote(re) bedrijven **minder sterke vooruitzichten laten optekenen voor het komende kwartaal, althans in vergelijking met de prestaties in Q4 2017**. In vergelijking met de prognoses van 3 maanden geleden, stijgen de vooruitzichten wel nog, behalve bij de bedrijven met 100 à 249 werknemers (zeer lichte terugval tot +27,3). Dit uit zich over alle deelindicatoren heen. Zo zal de bijdrage aan de **tewerkstellingsgroei van de grote bedrijven** (met in Q4 een score van meer dan +50) **afnemen in het komende kwartaal** (maar toenemen bij de kleinere bedrijven). Als kanttekening moeten we echter zeker vermelden dat de grote bedrijven **nog steeds een stuk optimistischer zijn dan hun kleinere collega's**.

- **5 TOT 49 werknemers: reculer, pour mieux sauter?**

Bij de kleinere bedrijven zien we het **omgekeerde beeld**. Bij deze drie groottecategorieën was het **voorbije kwartaal minder positief dan het voorgaande**. De **vooruitzichten gaan hier daarentegen in stijgende lijn**, zowel t.o.v. de evaluatie van Q4 2017 als t.o.v. de vorige prognoses. Bij de bedrijven met 5 à 9 werknemers liggen de prognoses wel minder uitgesproken hoger en zelfs lager in vergelijking met drie maanden geleden. De **winstmarges bleven**, in tegenstelling tot de grotere collega's, ook **negatief evolueren in het afgelopen kwartaal**, maar de **vooruitzichten tonen een voorzichtig positief verhaal**.

- **MINDER DAN 5 werknemers: positivisme nagenoeg op hoogste niveau**

De kleinste bedrijven onderscheiden zich tenslotte door een **ruime stijging van de evaluatie van het voorbije kwartaal** te kennen (+7,6 is het op een na hoogste cijfer in de voorbije 10 jaar), maar **tegelijkertijd ook duidelijk een verdere verbetering in het vooruitzicht** te stellen (+15 is de op een na hoogste prognose ooit). **Als enige** verwachten de kleinste bedrijven nog **geen positieve evolutie van de winstmarge in het eerste trimester van 2018**.

POL januari 2018

Themabevraging 'Outlook 2018'

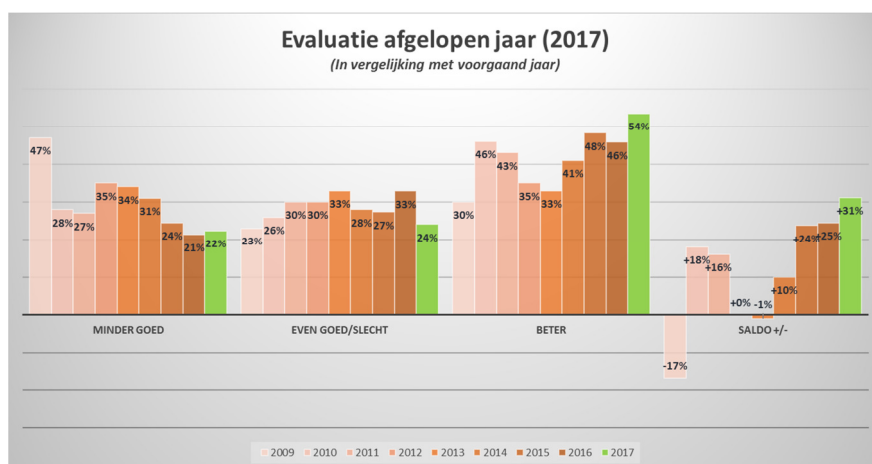
Naar goede gewoonte koppelen VKW Limburg en UNIZO Limburg aan de POL bij het begin van het nieuwe jaar ook een terugblik op het voorbije en een vooruitblik op het komende jaar door onze ondernemers.

1. 2017 was een economisch Grand Cru jaar. Beste score in 9 jaarpeilingen.

Meer dan de helft (54%) Limburgse ondernemers geeft aan dat hun bedrijf het in 2017 beter deed dan het jaar ervoor.

Dit percentage ligt hoger dan een jaar geleden (46%) en is bovendien het hoogste cijfer sinds deze terugkerende peiling in 2009 werd opgestart. Daartegenover staat echter dat 22% van de ondernemers 2017 als minder goed bestempelen,

vergelijkbaar met de 21% van een jaar geleden. 1 op 4 vond 2016 niet beter of slechter dan 2015. Per saldo is er dan ook een **overschot van 1 op 3 ondernemers (+31%) die het afgelopen jaar positief evalueren**. Dat is afgetekend meer dan de voorbije 2 jaren (respectievelijke saldi van +24% en +25%), en al de **vierde keer op rij dat per saldo méér ondernemers positief terugblikken op het afgelopen jaar**.

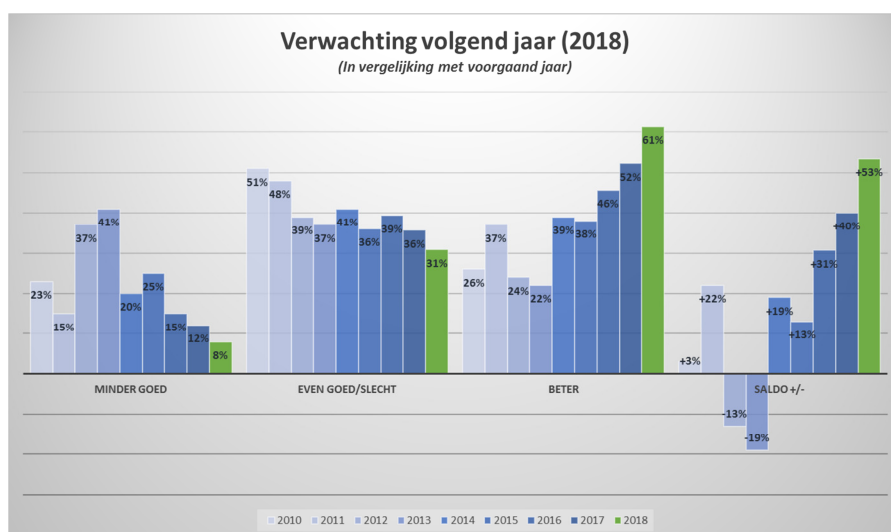

Voor de **productiebedrijven** geven aan dat 2017 een **excellent jaar** was (70% 'beter'), in stijgende lijn na 2015 en 2016, toen respectievelijk 57% en 67% melding maakten van een beter jaar. Ook in de **groothandel (beter voor 63%)** en de **dienstensector (beter voor 53%)** was **2017 superieur aan 2016** voor meer dan de helft van de bedrijven. De bouwsector volgt het gemiddelde (51% beter). In de detailhandel houden de percentages 'beter' (36%) en 'slechter' (35%) elkaar in evenwicht.

Qua grootte van het bedrijf stellen we vast dat het **sentiment bij de kleinste bedrijven tot 10 werknemers voor wat 2017 betreft iets achter ligt ten opzichte van het globaal gemiddelde saldo van +31%**, maar wel vergelijkbaar is aan de beoordeling een jaar geleden. De positieve blik haalt het wel duidelijk van de negatieve, met saldi van +11% voor de bedrijven tot 5 werknemers en +25% voor de bedrijven tussen 5 en 10 werknemers. **De positieve beoordelingen bij de middelgrote en grote bedrijven liggen hoger dan gemiddeld, met uitschieters voor de bedrijven tussen 10 en 20 werknemers (+69% 'beter') en de bedrijven tussen 50 en 100 werknemers (+78% 'beter').**

2. Optimisme troef: voor 6 op 10 Limburgse bedrijven wordt 2018 nog beter

Terwijl begin vorig jaar 52% overtuigd was van een beter aankomend jaar, kijken vandaag **6 op 10 Limburgse bedrijven (61%) 2018 optimistischer tegemoet dan 2017**. Slechts 8% vreest het minder goed te zullen doen dan het voorbije jaar; 31% verwacht geen grote wijzigingen.

Per saldo betekent dat een **verdere forse stijging van het positieve sentiment voor het komende jaar tot +53%**, daar waar dit 12 maanden geleden +40% bedroeg.

Die saldooverwachting van +40% werd het afgelopen jaar niet volledig ingevuld: de 54% van de bedrijven die 2017 beter beoordeelden dan 2016 volgden wel de verwachting van 52%, maar het percentage bedrijven voor wie 2017 toch

iets slechter was lag met 21% hoger dan de verwachte 12%.

De **dienstensector neemt met 69%** van de bedrijven die een beter jaar verwachten **de koppositie van de productiesector (64% 'beter') over**. De bouw (+61% verwacht een beter jaar) en de groothandel (+58%) volgen op de voet. De **detailhandel** scoort opnieuw lager, maar met 42% bedrijven die overtuigd zijn van een beter 2018 dan 2017 blijft het **optimisme overeind** (saldooverwachting van +24% versus de +2% qua saldo in de evaluatie).

Qua grootte volgen alle bedrijven, klein en groot, het optimisme qua verwachtingen voor 2018. Opnieuw zien we hier uitschieters bij de KMO's tussen 10 en 20 werknemers (+79% 'beter') en de bedrijven tussen 50 en 100 werknemers (+75%). **In bijna elke groottecategorie ligt de saldooverwachting voor 2018 ook hoger dan de verwachting begin 2017**.

3. Bedrijfsfocus 2018: invulling vacatures kent belangrijke toename. Procesinnovatie en marktaandeel blijven prioritair; marketing en welzijn op het werk nieuwkomers in top

Waarop willen de Limburgse bedrijven zich in 2018 meer of minder focussen? De topprioriteit, het **verbeteren van de interne organisatie (procesinnovatie)**, blijft met een saldo van **+63% op kop**. Ook het **vergroten van marktaandeel** staat nu al voor de derde jaar op rij op de tweede plaats, met een saldo van +51%.

Focus 2018 in vergelijking met 2017				Saldo +/-				
	lager	gelijk	hoger	2018	2017	2016	2015	2014
Interne organisatie verbeteren (procesinnovatie)	2%	34%	65%	63%	60%	65%	59%	46%
Marktaandeel vergroten (op bestaande markten)	3%	44%	54%	51%	52%	55%	43%	35%
Marketing en communicatie	2%	46%	52%	50%	/	/	/	/
Welzijn en plezier op het werk (interne personeelsorganisatie)	2%	52%	46%	45%	/	/	/	/
Financiële gezondheid bewaren	1%	55%	44%	42%	36%	40%	43%	37%
Nieuwe markten aanboren	5%	48%	47%	42%	45%	42%	43%	36%
Nieuwe producten op de markt brengen (productinnovatie)	3%	62%	35%	32%	27%	32%	36%	22%
Vacatures ingevuld krijgen	8%	54%	37%	29%	13%	6%	-5%	-8%
Ecologische voetafdruk verminderen	4%	72%	23%	19%	8%	19%	3%	3%
(Verder) internationaliseren	7%	74%	19%	12%	4%	6%	2%	/

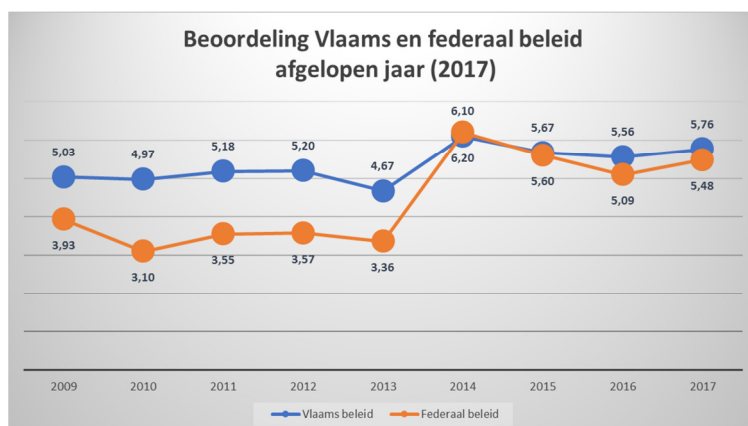
Plaatsen 3 en 4 zijn weggelegd voor de prioriteiten **marketing en communicatie** (saldo +50%) en **welzijn en plezier op het werk (interne personeelsorganisatie, saldo van +45%)**, die dit jaar voor het eerst bevestigd werden.

Alhoewel er in de rest van de prioriteitenlijst niet veel wijzigt qua onderlinge posities, zijn er wel duidelijke evoluties in de toegenomen focus voor 2018 op het bewaren van de financiële gezondheid (saldo van +36% naar +42%) en productinnovatie (van +27% naar +32%). De hoogste procentuele toenames zien we echter in de focus op het invullen van vacatures (van +13% naar maar liefst +29%), het verminderen van de ecologische voetafdruk (+8% naar +19%) en verder internationaliseren (van +4% naar +12%).

Uit het 4de Limburgse arbeidsmarktrapport van VKW Limburg en UNIZO Limburg van november 2017 bleek al dat 1 op 3 van de Limburgse bedrijven fors willen blijven aanwerven in de komende 12 maanden, en dat 3 op 4 daarbij zelfs vandaag al moeilijkheden ondervinden om geschikt personeel te vinden.

4. Rapporten voor federale en Vlaamse regering verbeteren licht

Bij de vierde evaluatie van de regeringen Michel en Bourgeois krijgt het beleid van beide regeringen opnieuw een 'voldoende', met een lichte verbetering na de dalingen van de voorbije 2 jaren. De federale regering gaat van 5,09 naar een gemiddelde score van 5,48 op 10. De Vlaamse regering doet het met 5,76

op 10 iets beter, komend van 5,56 op 10 een jaar geleden. Beide regeringen blijven echter achterop hinken ten opzichte van hun score van 6+ die ze voor 2014 kregen, het eerste jaar van de huidige legislaturen. In vergelijking met de jaren daarvoor blijft het huidige beleid van de huidige regeringen wel nog altijd beter gewaardeerd worden door Limburgse ondernemers. Zeker voor de federale regering, die tussen 2009 en 2013 zelfs

nooit een 4 op 10 kon behalen.

De productiesector geeft de beste beoordelingen (6,11 voor het Vlaamse en 5,89 voor het federale niveau). De groothandel blijft met 5,26 het meest kritisch voor het Vlaamse beleid, terwijl de bouwsector vooral het federale beleid op de korrel neemt (5,09).

Volgens grootte van het bedrijf stellen we vast dat in globaal de beoordelingen stijgen naarmate het bedrijf groter is. De kleinste bedrijven zijn het meest kritisch voor zowel de Vlaamse (5,44 op 10) en de federale regering (5,21). De grootste bedrijven hebben voor de federale regering een quotering van 5,94 en voor de Vlaamse regering een score van 6,06. De KMO's tussen 10 en 20 werknemers geven voor het voorbije jaar de meeste punten aan de Vlaamse regering, met 6,17 op 10.

5. Aanpak loonkosthandicap en flexibilisering arbeidsmarkt krijgen voldoende; grootste stijging in appreciatie voor aanpak belastingdruk en fiscale hervorming

Naast de algemene beoordelingen van de Vlaamse en de federale regering, kregen de Limburgse ondernemers dit jaar opnieuw de mogelijkheid om het regeringswerk in 2017 – zonder in detail te gaan op het bevoegde niveau – te **quoteren op 12 algemene beleidsdomeinen**. Een vergelijking met de quoterings van de vorige 2 jaren vertoont hierbij een aantal interessante tendensen.

Voor het regeringswerk is er volgens de Limburgse ondernemers op alle aspecten nog heel wat werk aan de winkel. In vergelijking met de peiling van een jaar geleden **gaan wel alle scores erop vooruit** én zijn er dit jaar wel (terug) **2 beleidsdomeinen met een score van meer dan 5 op 10**:

- Het **wegwerken van de loonkostenhandicap** krijgt de hoogste appreciatie met **5,2 op 10**. Ten opzichte van de score van 4,9 op 10 een jaar geleden worden de inspanningen dus iets meer op prijs gesteld door onze bedrijven. De **grootste bedrijven** met meer dan 250 werknemers quoteren dit domein met een 5,8 op 10, qua sectoren geeft de **productie** (5,7) en **groothandel** (5,6) hier de hoogste score.
- Het regeringswerk om te komen tot een **flexibelere arbeidsmarkt stijgt voor het derde jaar op rij** door: van een score van 4,1 voor het jaar 2015 over 4,7 een jaar geleden naar **5,1 op 10** nu. Van alles sectoren zijn de diensten (5,3) hier het meest positief over.

Alle andere beleidsdomeinen krijgen een gemiddelde score van minder dan 5 op 10, ondanks de stijgingen in de scores ten opzichte van een jaar geleden.

- Het **faciliteren van financiering** voor het bedrijfsleven wordt bevestigd op de derde plaats, met een stijging van 4,4 naar 4,8 op 10. Voor de productiesector (5,1) en de grootste bedrijven (5,4) krijgt dit domein de hoogste scores; voor de detailhandel (4,3) en de kleinste bedrijven (4,5) de laagste.
- De **grootste stijging** is weggelegd voor de **verlaging van de belastingdruk**. Na de spectaculaire daling naar 3,6 een jaar geleden, krijgt dit beleidsaspect nu een gemiddelde score van **4,8 op 10**. Het initiatief tot **verlaging van de vennootschapsbelasting** wordt dus alvast geapprecieerd. Het zijn hier de grote bedrijven vanaf 50 werknemers (5,5 op 10) en (opnieuw) de productiebedrijven (5,4) die de hoogste score geven.

- **Een beter sociaal statuut voor zelfstandige ondernemers vervolledigt met een score van 4,3 op 10 de top 5**, al blijft het natuurlijk moeilijk om over een top 5 te spreken waarvan er slechts 2 geslaagd zijn. Opmerkelijk: de verbetering van het sociaal statuut wordt door de grootste bedrijven (5,0) veel hoger ingeschat dan de kleinste bedrijven...

Ook voor het **aspect fiscale hervorming/vereenvoudiging (op een 6^e plaats met 4,2 op 10)** zien we een **gelijkaardige evolutie en appreciatie als bij de verlaging van de belastingdruk**, komend van een score van 3,5 vorig jaar.

De aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt (4,2), een betaalbare sociale zekerheid (4,1) en vlottere vergunningen (4,1) halen nog een score van net boven de 4 op 10. Alle andere beleidsdomeinen landen daaronder. Het **allerslechtst** scoort het **regeringsbeleid inzake mobiliteit en bereikbaarheid**, voor het derde jaar op rij onderaan de lijst met nu een schamele score van **3,2 op 10** (voor de groothandel zelfs maar 2,7 op 10).

Net zoals bij de algemene beoordeling, zien we dat de **productiebedrijven wat milder zijn in hun beoordelingen**. De **bouwsector en de detailhandel** zijn daarentegen **kritischer**. Volgens grootte geven de **grootste bedrijven over het algemeen de beste scores**, terwijl we **kritische scores opmeten over verschillende groottecategorieën**.

Gekoppeld aan de toegenomen waardering voor de regeringsinspanningen qua verlaging van de belastingdruk en de fiscale hervorming, zijn **8 op de 10 van de Limburgse bedrijven (79%)** ervan overtuigd dat de huidige **hervorming de vennootschapsbelasting een structureel positief effect zal hebben op de concurrentiepositie van ons land** als geheel. **72%** is van mening dat dit ook de **concurrentiepositie van het eigen bedrijf** positief zal beïnvloeden.

Deze percentages liggen iets lager dan de algemene stelling vorig jaar, waarbij 93% van de Limburgse bedrijven voor ons land en 80% voor het eigen bedrijf een structureel effect van een verlaging van de vennootschapsbelasting verwachtten – zonder daarbij echter in te gaan op specifieke details van een dergelijk initiatief.